

*Loistava menneisyys,
valoisa tulevaisuus!*

Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilan- teiden varalle

Marraskuu 2024

JOHDANTO

Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle sisältyy koulutuksen järjestäjän opiskelu- huoltosuunnitelmaan, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi siinä käsitellään kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa määritellään myös sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä koulutuksen järjestäjän ja koulun välisen tiedottamisen periaatteet. Kriisisuunnitelman tavoitteena on vahvistaa oppilaitosyhteisön kykyä selviytyä vaikeissa tilanteissa ja tukea yhteisön jäsenten toipumista ja auttaa heitä selviytymään kohtaamiensa kriisien yli.

Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa, huomioiden muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet. Ingmanedu Kulttuurialan ammattiopistossa on sovittu toimintatavoista äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelmaa päivitetään yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa, ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset, kuten pelastussuunnitelma. (Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §). Suunnitelman päivittämisessä hyödynnetään Opetushallituksen materiaalia: Kriiseihin varautuminen | Opetushallitus (oph.fi).

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	2
1. MIKÄ ON KRIISI-, UHKA- JA VAARATILANNESUUNNITELMA	4
2. TEHTÄVÄT JA VASTUUT KRIISITILANTEISSA.....	4
3. KRIISITYÖRYHMÄN TEHTÄVÄT.....	5
4. VIESTINTÄ KRIISITILANTEISSA	5
5. TOIMINTAMALLIT KUOLEMANTAPAUKSISSA	6
5.1. OPISKELIJAN KUOLEMA	6
5.2. OPISKELIJAN LÄHIOMAISEN KUOLEMA	8
5.3. HENKILÖSTÖÖN KUULUVAN KUOLEMA.....	8
5.4. OPISKELIJAN ITSEMURHA	8
5.5. KUOLEMANTAPAUS OPISKELUPÄIVÄN AIKANA	9
6. TOIMINTAOHJEET UHKA- JA VAARATILANTEISSA	10
6.1. LÄHELTÄ PITI-TILANNE	10
6.2. VAKAVA UHKATILANNE	10
6.3. VAKAVA TAPATURMA/ONNETTOMUUS OPPILAITOKSESSA	11
6.4. VAKAVA VÄKIVALLAN UHKA.....	12
6.5. VAKAVA TAPATURMA/ONNETTOMUUS OPISKELIJAN VAPAA-AJALLA	13
6.6. POMMIUHKA	13
6.7. PSYKOOTTINEN KÄYTTÄYTYMINEN	13
6.8. KRIISITILANTEET TYÖSSÄOPPIMISJAKSOJEN AIKANA.....	14
6.9. KRIISITILANTEET KANSAINVÄLISISSÄ VAIHDOISSA	14
8. TAUSTATIETOA KRIISEISTÄ JA HENKISESTÄ TUESTA.....	14
8.1. KRIISIN JA TRAUMAN MÄÄRITELMÄT	14
8.2. TRAUMAATTISEN KRIISIN VAIHEET JA SIITÄ TOIPUMINEN	15
8.3. VÄLITTÖMÄT TUKITOIMET	16
8.4. MYÖHEMPI TUEN TARVE.....	16

1. MIKÄ ON KRIISI-, UHKA- JA VAARATILANNESUUNNITELMA

Suunnitelma sisältää varautumisen ja toimintaohjeet, jotka koskevat koko yhteisöä tai sen jäseniä äkillisissä kriiseissä ja traumaattisissa tilanteissa. Äkillisellä kriisillä tarkoitetaan yllättävää ja voimakasta tapahtumaa, joka aiheuttaa yhteisön jäsenille merkittävää kärsimystä. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi opiskelijan tai opettajan äkillinen kuolema, vakava väkivalta- tai kiusaamistilanne, kotona tapahtuvat kriisit, kuten avioero, vakava sairastuminen, kuolema tai onnettomuus, itsemurha tai äkillinen vammautuminen.

Myös uhka- ja vaaratilanteet, kuten tulipalo tai väkivaltainen käyttäytyminen oppilaitoksessa, ovat usein äkillisiä kriisejä. Tällaisissa tilanteissa, joissa vaaditaan suojautumista, nopeaa poistumista tai muuta pelastautumista, toimitaan pelastussuunnitelman mukaisesti. Välittömät toimenpiteet toteutetaan yhteistyössä Ingmanedu Kulttuurialan ammattiopiston henkilöstön, ensiapu- ja pelastushenkilöstön sekä poliisin kanssa.

Riippumatta äkillisen kriisin luonteesta, on tärkeää, että välittömän ensiavun tai pelastautumisen jälkeen aloitetaan psykososiaalisen tuen järjestämistä.

2. TEHTÄVÄT JA VASTUUT KRIISITILANTEISSA

Kriisitilanteita voi sattua oppilaitoksessa, työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa tai kouluajan ulkopuolisella ajalla. Kaikki kriisit saattavat vaikuttaa opiskelijaryhmien tai yksittäisten opiskelijoiden toimintakykyyn. Oppilaitoksen henkilökunnan tulee ennakoida ja varautua erilaisiin kriisitilanteisiin tutustumalla ohjeisiin uhka- ja vaaratilanteisissa toimimiseen. Kun henkilöstöön kuuluva saa tiedon oppilaitosta, henkilöstöä tai opiskelijaa koskevasta tilanteesta, hänen on tarkistettava ja kirjattava ainakin seuraavat asiat:

1. ilmoittajan nimi ja puhelinnumero
2. mitä on tapahtunut
3. missä ja milloin
4. ketä asia koskee, mahdolliset uhrit, tekijät jne.
5. mikä tilanne on juuri nyt
6. kenelle muille asiasta on ilmoitettu, hoitaako joku muu jo asiaa
7. ilmoitus rehtorille/kriisityöryhmän jäsenelle

Se kriisiryhmän jäsen, joka saa tiedon tapahtumasta, välittää tiedon muille kriisiryhmän jäsenille.

3. KRIISITYÖRYHMÄN TEHTÄVÄT

Oppilaitoksen kriisityöryhmän tehtävänä on laatia ja päivittää kriisi-, uhka- ja vaaratilannesuunnitelma sekä määrittellä ryhmän sisäinen työnjako ja vastuuketju. Kriisivalmiuden ylläpitämiseksi ryhmä perehdyttää uudet työntekijät ja järjestää koko henkilöstölle vuosittain koulutusta ja tietoa kriisitilanteiden hallinnasta.

Kriisitilanteissa kriisityöryhmä vastaa toiminnan organisoinnista, välittömän henkisen tuen tarjoamisesta ja tarvittavien jatkotoimenpiteiden järjestämisestä. Ryhmä arvioi toteutetut toimet ja päivittää suunnitelmaa tarpeen mukaan.

Ingmanedu Kulttuurialan kriisityöryhmään kuuluvat rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja ja työsuojeluvaltuutettu sekä oppilaitoksen hyvinvointialueen työntekijät. Rehtori vastaa kriisityöryhmän toiminnasta. Työryhmä kokoontuu tarvittaessa mahdollisimman nopeasti, ja kriisitilanteen hoito priorisoidaan muiden tehtävien edelle. Työryhmän on oltava valmis kokoamaan vähintään 2–3 jäsentä tekemään ensimmäiset päätökset. Kriisitilanteessa työryhmän jäsen, joka saa ensimmäisenä tiedon kriisistä, kutsuu sen koolle.

Akuutissa kriisitilanteessa työryhmä sopii keskinäisestä työnjaosta varmistaakseen toimien sujuvuuden. Ennen kriisitoimien käynnistämistä työryhmä tarkentaa muun muassa seuraavat asiat:

- Varmistetaan tiedon luotettavuus.
- Sovitaan, kuka ottaa tarvittaessa yhteyden omaisiin tai viranomaisiin.
- Määritellään, miten asiasta tiedotetaan opiskelijoille.
- Sovitaan, miten opiskelijoita ja oppilaitosyhteisöä tuetaan kriisin aikana.

Kun kriisi on ohi, rehtori kutsuu kriisityöryhmän koolle uudestaan arvioimaan ja keskustelemaan prosessista ja sen toteutuksesta.

4. VIESTINTÄ KRIISITILANTEISSA

Kriisitilanteissa painotetaan nopeaa ja tehokasta viestintää, jonka tavoitteena on ehkäistä suurempia vaaroja ja estää väärän tiedon leviämistä. Viestinnän tulee aina perustua oikeisiin tietoihin, ja yksityisyyden suoja on huomioitava.

Kriisiviestintää tarvitaan esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

- Oppilaitoksessa tai sen ympäristössä tapahtunut vakava onnettomuus
- Opiskelijan tai henkilöstön jäsenen joutuminen vakavaan onnettomuuteen
- Opiskelijan tai henkilöstön jäsenen äkillinen kuolema
- Vakava väkivaltatilanne

Rehtori vastaa kriisiviestinnästä, mukaan lukien sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen kriisitilanteissa. Hän varmistaa, että kriisitilanteesta tiedotetaan nopeasti ja kattavasti niille henkilöstön jäsenille ja opiskelijoille, joita tilanne koskettaa, sekä huolehtii tiedottamisesta koteihin Wilma-viestin avulla. Tarvittaessa rehtori voi siirtää tiedotusvastuun tapauskohtaisesti muulle oppilaitoksen henkilökunnan jäsenelle.

Mediakynnyksen ylittävissä kriisitilanteissa noudatetaan Tohtori Matthias Ingmanin säätiön viestinnän ja tiedottamisen yleisiä linjauksia. Jokaisella on oikeus pyytää miettimisaikaa ennen vastaamista median kysymyksiin. Mikäli lisätietoa tarvitaan, voidaan medialle kertoa, että rehtori on heihin yhteydessä. Näin saadaan lisää aikaa tarvittavien selvitysten tekemiseen. Oppilaitoksen nimissä tietoja tai lausuntoja medialle antaa **ainoastaan rehtori**, ja kaikki median yhteydenotto pyynnöt ohjataan rehtorille.

Välittömiä toimenpiteitä edellyttävät kriisitilanteet raportoidaan tilanteen jälkeen vaaratilanteilmoitus-lomakkeella. Lomaketta käytetään henkilöstön työsuojelu- ja turvallisuusasioiden (esimerkiksi tapaturmat ja onnettomuudet) sekä opiskeluhuollollisten tilanteiden (kuten opiskelijoiden tapaturmat, väkivalta, vakava kiusaaminen tai muut kriisitilanteet) raportointiin. Lomake löytyy sekä Intranetistä että Wilmasta, ja täytetty lomake toimitetaan rehtorille sekä työsuojeluvaltuutetulle.

5. TOIMINTAMALLIT KUOLEMANTAPAUKSISSA

5.1. OPISKELIJAN KUOLEMA

Kuolemantapausta ja sen aiheuttamaa surua käsitellään opiskelijoiden ja henkilökunnan kanssa opettajan, kriisityöryhmän jäsenen tai oppilaitoksen henkilöstön osalta työterveyshuollon johdolla. Opiskelijoita ja henkilökuntaa autetaan purkamaan ajatuksiaan ja tunteitaan ja heille kerrotaan mahdollisista surureaktioista. Kuolemasta on lupa kertoa opiskelijoille, **kuolintavasta ei**.

Tiedon saanut henkilökunnan jäsen informoi rehtoria.

Rehtori

Jos kuolema on tapahtunut koulussa tai koulumatkalla, rehtori on yhteydessä poliisiin, joiden tehtävänä on kuolinviestin vieminen omaisille henkilökohtaisesti.

- Tarkistaa tiedon oikeellisuuden ja huhujen todenperäisyyden

- On yhteydessä omaisiin, ja voi harkinnan mukaan pyytää lupaa kuolinsyyn kertomiseen
- Ottaa huomioon omaisten toiveet, joita kunnioitetaan (lähettää kotiin surunvalittelukukat tai-adressin, hautajaisiin osallistuminen)
- Tiedottaa tapahtuneesta opettajille ja muulle henkilökunnalle, tieto myös hyvinvointialueen työntekijöille
- Pyytää seurakunnan työntekijän keskustelemaan ja käsittelemään asiaa opiskelijoiden kanssa
- Organisoii suruliputuksen (tiedottaa kiinteistönhuoltoa liputuksesta).
- Lipun nostossa voi olla mukana lähimmät opiskelijatoverit
- Organisoii toimipisteen hiljaisen hetken
- Soittaa asiaa hoitaneelle työntekijälle, varmistaakseen hänen vointinsa
- Varmistaa asiaa hoitaneen työntekijän jälkihoidon

HOKS-ohjaaja

Hiljentymishetken järjestäminen opiskelijoille.

- opiskelijoiden annetaan surra ja muistella kuollutta toveriaan
- tilaisuutta varten varataan tarkoituksenmukainen tila ja varmistetaan, ettei ryhmä tule häirityksi kesken muistohetken
- varataan riittävästi aikaa ja varmistetaan, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus ilmaista tuntemuksiaan ja keskustella asiasta HOKS-ohjaajan, hyvinvointialueen työntekijän/diakonin kanssa
- opiskelijoille järjestettävään muistohetkeen voidaan tehdä surupöytä opiskelijan omalle paikalle tai keskeiselle paikalle
- muistopöydälle asetetaan valkoinen liina, vainajan kehystetty kuva sekä vainajan nimi, syntymä- ja kuolinpäivä
- surulaatikkojen sisältö: valkoinen liina, yhden kukan maljakko, kynttilänjalka, led- kynttilä, valokuvakehys

5.2. OPISKELIJAN LÄHIOMAISEN KUOLEMA

Tiedon saanut tiedottaa HOKS-ohjaajaa ja rehtoria. Kriisityöryhmän jäsenet sopivat menettelytavoista:

- saataessa asiasta tieto kesken päivän tieto kerrotaan opiskelijalle kahden kesken
- huolehditaan, että opiskelija ei jää yksin
- pyydetään läheisensä menettäneen lupa, että voidaanko asiasta kertoa opiskelijaryhmälle

Jälkityö

- henkilökuntaa ja opiskelijoita valmistellaan kohtaamaan läheisensä menettänyt opiskelija sekä tukemaan häntä kykyjensä mukaan
- harkitaan suruvalittelujen esittämistapa tapauskohtaisesti
- Läheisensä menettäneestä opiskelijasta huolehditaan erityisesti (seurataan sekä välittömiä että mahdollisesti pidemmän ajan kuluttua ilmeneviä reaktioita) tarjoamalla hyvinvointialueen palveluja

5.3. HENKILÖSTÖÖN KUULUVAN KUOLEMA

Tiedon saanut on yhteydessä rehtoriin. Rehtorin työparina toimii henkilö opiskeluhuollosta ja/tai työterveyshuollosta. He sopivat työnjaosta ja jatkotoimenpiteistä.

- jos kuolema on tapahtunut oppilaitoksessa tai työmatkalla, rehtori on yhteydessä poliisiin, jonka tehtävänä on kuolinviestin vieminen omaisille henkilökohtaisesti. Tämän jälkeen rehtori on yhteydessä omaisiin.
- suruliputuksen järjestäminen, tilanteesta tiedottaminen oppilaitoksessa, muistohetken järjestäminen ja omaisten toiveiden kuuleminen (adressi, kukat, hautajaisiin osallistuminen) on rehtorin tehtävä
- kriisiapua järjestetään opiskelijoille opiskeluhuollon kautta ja työntekijöille työterveyshuollon kautta

5.4. OPISKELIJAN ITSEMURHA

Itsemurhan käsittely oppilaitoksessa on erityisen tärkeää, koska itsemurha saattaa toimia ongelmanratkaisumallina muille. Asiallisella informaatiolla ja psyykkisellä tuella ehkäistään uusia itsemurhatapauksia. Opettajat ja kriisityöryhmän jäsenet käsittelevät asiaa opiskelijoiden ja henkilöstön kanssa.

Itsemurhasta puhuva tai itsemurhaa yrittänyt on aina pikaisen avun tarpeessa.

Itsemurhauhkaus

- otetaan aina vakavasti
- keskustellaan asiasta opiskelijan kanssa. Häneltä voi kysyä, onko hänellä suunnitelmaa itsemurhan toteuttamiseksi, se - antaa käsityksen siitä, miten vakavissaan opiskelija on puheittensa kanssa - antaa mahdollisuuden puhua asiasta - helpottaa hänen pahaa oloaan
- opiskelijan turvallisuudesta huolehditaan olemalla hänen kanssaan
- ohjataan aina keskustelemaan opiskeluhuollon työntekijöiden kanssa
- alaikäisen kohdalla yhteys huoltajiin ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Itsemurhayritys

- Soita 112
- itsemurhaa tai itsensä vahingoittamista yrittänyttä opiskelijaa ei saa jättää yksin
- opiskelijan yrittäessä oppilaitoksessa itsemurhaa tai tahallisesti vakavasti vahingoittaa itseään otetaan ensiaputoimenpiteiden jälkeen välittömästi yhteys alaikäisen opiskelijan huoltajiin/lähiomaisiin
- lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Itsemurha

- opiskelijan tai kouluuyhteisön jäsenen tehdessä itsemurhan otetaan yhteys rehtoriin/kriisityöryhmän jäseniin
- toimitaan kuten kuolemantapauksissa

Itsemurhaa on **aina syytä käsitellä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa**. Erityisesti nuoren itsemurhalla on havaittu olevan **mallivaikutusta muihin nuoriin**. Erityisen tärkeää on korostaa sitä, ettei kenenkään tarvitse jäädä elämänongelmiensa kanssa yksin vaan apua on saatavilla. On tärkeää estää itsemurhan ja kuoleman ihannointi sankarillisena ratkaisukeinona. Itsemurhan jälkeen on tärkeää seurata tilannetta. Osa henkilöstöstä tai opiskelijoista voi **muutamien kuukausien ajan itsemurhan jälkeenkin tarvita tukitoimia**.

5.5. KUOLEMANTAPAUS OPISKELUPÄIVÄN AIKANA

- a) huolehditaan siitä, etteivät opiskelijat pääse tapahtumapaikalle tai poistuvat sieltä heti ohjattuun tilaan
- b) kutsutaan ambulanssi, poliisi ja ilmoitetaan asiasta rehtorille/kriisityöryhmän jäsenelle, hyvinvointialueen työntekijälle

- c) kutsutaan kriisityöryhmä koolle
- d) suruviestin kotiin vie poliisi
- e) rehtori on yhteydessä opiskelijan / työntekijän omaisiin.

6. TOIMINTAOHJEET UHKA- JA VAARATILANTEISSA

6.1. LÄHELTÄ PITI-TILANNE

Vahinkojen ehkäisytyössä on tärkeää saada tietoa kaikista Läheltä piti -tilanteista, joita oppilaitoksessa voi tapahtua. Järjestelmällinen ilmoitusmenettely helpottaa tällaisen tiedon keräämistä. Jokainen voi parantaa oppilaitosturvallisuutta tekemällä vaaratilanneilmoituksen lähellä piti -tilanteista.

Läheltä piti -tilanteista olisi voinut seurata:

- työtapaturma tai ammattitauti
- vahinkoa ympäristölle tai luonnolle
- omaisuusvahinko.

Vaara on tekijä tai olosuhde, joka voi saada aikaan haitallisen tapahtuman. Poikkeama on seuraus määräysten tai ohjeiden vastaisesta toiminnasta. Vahinkotapauksista ja läheltä piti -tilanteista ilmoitetaan työsuojeluun vaaratilanne -lomakkeella, johon kirjataan lyhyt kuvaus tapahtumasta, mahdolliset syyt ja ehdotukset parannustoimenpiteiksi. Täytetty lomake menee tiedoksi rehtorille ja työsuojeluvaltuutetulle.

6.2. VAKAVA UHKATILANNE

Läheltä piti -tilanteet ovat sellaisia, joiden seuraukset olisivat voineet olla katastrofaaliset esim. tulipalo, vakava tapaturma, väkivalta, pommiuhka, kouluammuskelun uhka.

Rehtorille tiedotetaan ensimmäiseksi seuraavista asioista:

- mitä on tapahtunut
- ketä tapaus koskee
- miten on jo toimittu.

Rehtori kutsuu kriisityöryhmän koolle, jossa arvioidaan tarvittavat toimenpiteet ja ulkopuolisen avun tarve. Rehtori tiedottaa tapahtuneesta turvallisuustiimille ja työsuojelutoimikunnalle, jotta varotoimenpiteitä voidaan kehittää.

Jos kyseessä on pommiuhka tai esim. uhkaus kouluammuskelusta, tieto asiasta välittömästi rehtorille, joka tekee ilmoituksen poliisille. Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. Uhkauksiin on aina suhtauduttava vakavasti, vaikka ne joskus osoittautuvatkin aiheettomiksi.

6.3. VAKAVA TAPATURMA/ONNETTOMUUS OPPILAITOKSESSA

Noudata oppilaitoksen pelastussuunnitelman ohjeita. Ensimmäisenä paikalle saapunut tekee tilannearvion seuraavasti:

1. Tilanteen arviointi:

- Määritä, mitä on tapahtunut.
- Arvioi, minkälaista apua tarvitaan ja hälytä tarvittaessa lisäapua, kuten terveydenhoitaja.
- Pohdi, miten estetään mahdolliset lisäonnettomuudet.
- Soita tarvittaessa hätänumeroon 112 ja varmista, että joku ohjaa apua onnettomuuspaikalle.

2. Loukkaantuneiden hoito:

- Aloita ensiaputoimet, kuten kylkiasento tai elvytys.
- Huolehdi siitä, ettei loukkaantuneita jätetä yksin.
- Pidä yllä rauhallinen käytös.
- Puhu loukkaantuneelle, kuuntele häntä ja tarjoa fyysistä tukea.
- Kerro rehellisesti, mitä on tapahtunut ja miten tilanne etenee.
- Pidä uteliaat sivulliset loitolla.

3. Ensiavun jälkeen tiedottaminen:

- Ilmoita rehtorille, mitä on tapahtunut, ketä tapaus koskee ja mitä toimenpiteitä on jo tehty.

Onnettomuuspaikalla auttajan rauhallinen ja määrätietoinen toiminta luo turvallisuuden tunteen järkyttyneille henkilöille. On tärkeää huolehtia myös henkisestä ensiavusta onnettomuuden jälkeen.

Rehtori tiedottaa tilanteesta henkilöstölle tarpeen mukaan. Lisäksi hän ottaa yhteyttä opiskeluhooltoon, ja kriisityöryhmä kokoontuu tarvittavassa laajuudessa suunnittelemaan jatkotoimia. Mikäli tilanteessa syntyy ruumiinvamma, rehtorin on oikeusturvan varmistamiseksi tehtävä ilmoitus poliisille ja ilmoitettava tapahtuneesta myös työsuojeluvaltuutetulle. Henkilövahinkojen sattuessa rehtori ottaa yhteyttä asianomaisten huoltajiin tai läheisiin.

Opettaja tekee tapahtumasta vahinkoilmoituksen vakuutusyhtiölle.

6.4. VAKAVA VÄKIVALLAN UHKA

Fyysisissä väkivaltatilanteissa on tärkeintä säilyttää rauhallisuus ja pyrkiä saamaan tilanne hallintaan. Kenenkään ei tarvitse asettaa itseään vaaraan. Tilanteen selvittelyssä tulisi olla myös toinen henkilö mukana.

- tee tilanearvio
- puutu aina. Väkivaltatilanteisiin puututaan ensin kovaäänisesti käskien. Voit mennä väliin, mutta arvioi omat mahdollisuutesi, äläkä ylireagoi.
- kutsutaan poliisi hätänumerosta 112, mikäli väkivalta ei heti lopu
- rikosilmoitus tehdään tarvittaessa
- Jos väkivaltatilannetta ei saada rauhoitettua, hälytetään paikalle poliisi soittamalla hätänumeroon 112.
- Mikäli tilanne kuitenkin rauhoittuu eikä poliisia tarvita, on tapahtuneesta ilmoitettava rehtorille.

Väkivaltatilanteen jälkeen

- annetaan fyysinen ensiapu (opiskeluterveydenhuolto, terveyskeskus, sairaala)
- tarvittaessa järjestetään saattaja mukaan
- tilanteen jälkeen kuullaan tapahtumaan osallisina olleita henkilöitä
- otetaan yhteys alaikäikäisten huoltajiin
- vakavissa tapauksissa ilmoitus rehtorille
- väkivaltatilanteesta tehdään vaaratilanneilmoitus (sama lomake kuin ”Läheltä piti”)
- mikäli tilanne vaatii jatkoselvittelyä, kootaan yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä
- seurataan tilannetta ja tarvittaessa tilanteeseen puututaan uudelleen

Vaikka väkivaltatilanteessa ei syntyisi näkyviä fyysisiä vammoja, terveydenhoitaja kutsutaan paikalle tai opiskelija ohjataan terveydenhoitajan vastaanotolle tarkastusta varten. Vammojen kirjaaminen terveystietoihin on tärkeää, jos joku väkivaltatilanteen osapuolista tekee rikosilmoituksen tai hakee myöhemmin korvausta tapahtuneen perusteella. Terveysneuvoja voi tarvittaessa ohjata väkivallan kohteeksi joutuneen henkilön lääkärin tutkimukseen.

Jos tilanne edellyttää, tehdään rikosilmoitus poliisille ja alaikäisten kohdalla myös lastensuojeluilmoitus sosiaalipäivystykseen.

Jos väkivallan tekijänä on opettaja tai muu oppilaitoksen työntekijä, rehtorin tulee puuttua asiaan välittömästi.

6.5. VAKAVA TAPATURMA/ONNETTOMUUS OPISKELIJAN VAPAA-AJALLA

Tiedon vastaanottaja selvittää:

- mitä on tapahtunut
- koskeeko tapahtuma muita oppilaitoksen opiskelijoita esim. sisaruksia tai ystäviä muilla aloilla
- yhteyshenkilön, jos opiskelija joutuu olemaan poissa koulusta tapahtuman takia

Tiedon vastaanottaja välittää tiedot tapahtuneesta opiskelijan HOKS-ohjaajalle ja rehtorille. Mikäli tieto tapahtuneesta tulee muuta kautta kuin opiskelijalta tai hänen huoltajaltaan, rehtori selvittää tiedon oikeellisuuden turhien huhujen katkaisemiseksi. Kriisityöryhmä kokoontuu tarvittaessa sopivalla kokoonpanolla harkitsemaan jatkotoimet.

6.6. POMMIUHKA

Toimitaan pelastussuunnitelman ohjeiden mukaisesti:

- pommiuhasta ilmoitetaan välittömästi poliisille numeroon 112. Toimi poliisin antamien ohjeiden mukaisesti.
- henkilökunta vastaa rakennuksen tyhjentämisestä henkilöistä pelastussuunnitelman mukaisesti ennen viranomaisten saapumista tai mikäli viranomaiset ilmoitusta tehtäessä eivät muuta ohjeista.
- älä koske vieraisiin esineisiin.
- pommiuhkauksiin on aina suhtauduttava vakavasti, vaikka ne lähes aina osoittautuvatkin aiheettomiksi.
- pyydetään tarvittaessa apua ulkopuolisilta asiantuntijoilta (esim. opiskeluhuolto, työterveys) tapahtumien vaikutusten läpikäyntiin ja tarvittavaan jälkihoitoon.

6.7. PSYKOOTTINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Opiskelijalla, joka käyttäytyy selvästi poikkeavalla tavalla, voi olla vakava mielenterveyden häiriö.

Psykoosin oireita voivat olla:

- vetäytyminen
- sekavat epärealistiset puheet
- rituaalit, pakkotoiminnot
- ikätasoa lapsellisempi toiminta
- suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, yrittää enemmän kuin jaksaa

- erikoinen toiminta, jota ei halua tai osaa selittää
- vihjailu avuntarpeesta
- ulkoisen olemuksen muuttuminen näkyvästi, esim. hoitamattomuus
- tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset nauru- tai itku-puuskat
- harhaisuus

6.8. KRIISITILANTEET TYÖSSÄOPPIMISJAKSOJEN AIKANA

Työssäoppimisen ohjaava opettaja tiedottaa rehtoria sekä alaikäisen opiskelijan huoltajia siitä mitä on tapahtunut, ketä tapaus koskee ja miten on toimittu.

- tapahtuneesta keskustellaan työpaikkaohjaajan, työssäoppimisen ohjaavan opettajan ja opiskelijan kanssa
- tilanteen niin vaatiessa oppilaitoksen tai työpaikan toimesta järjestetään yhteinen kriisin jälkiseurantatilaisuus
- työssäoppimisen ohjaava opettaja seuraa tilanteen kehittymistä yhteistyössä työpaikan henkilöstön kanssa

6.9. KRIISITILANTEET KANSAINVÄLISISSÄ VAIHDOISSA

Ulkomailla tapahtuvan työssäoppimisen yhteydessä tapahtuva kriisi ohjeistetaan kansainvälisen toiminnan kriisiohjeistuksessa, ohje on intrassa.

8. TAUSTATIETOA KRIISEISTÄ JA HENKISESTÄ TUESTA

8.1. KRIISIN JA TRAUMAN MÄÄRITELMÄT

Kriisistä puhutaan yleensä silloin, kun ihminen on joutunut elämäntilanteeseen, jonka psyykkiseen hallitsemiseen ja käsittelemiseen hänen aikaisemmat kokemuksensa ja keinonsa eivät riitä. Kriisit voidaan jakaa **kehityskriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin**. Normaaleja kehitykseen kuuluvia kriisejä voivat aiheuttaa esimerkiksi murrosikä, seurustelusuhteen katkeaminen, kotoa pois muuttaminen, armeijaan meno tai naimisiinmeno. Suurin osa ihmisistä selviää näistä tapahtumista omin avuin, vaikka selviytyminen saattaakin joskus vaatia suuria ponnisteluja.

Traumaattiset tapahtumat voivat aiheuttaa kenelle tahansa huomattavaa kärsimystä. Kun läheinen ihminen kuolee, ihminen joutuu onnettomuuteen tai koti palaa tulipalossa, traumaattinen kriisi jakaa elämän kahtia – on elämä ennen sitä ja elämä sen jälkeen. Traumalla tarkoitetaan

paitsi varsinaista traumaattista tapahtumaa, myös tapahtuman vammauttavaa vaikutusta ihmisen psyykeen. Trauma voi syntyä myös pitkän ajan kuluessa koettujen vaurioittavien kokemusten seurauksena (esimerkiksi seksuaalinen hyväksikäyttö tai perheessä tapahtuva väkivalta).

8.2. TRAUMAATTISEN KRIISIN VAIHEET JA SIITÄ TOIPUMINEN

Jokainen kokee traumaattisen tilanteen yksilöllisesti. Kriisin psyykkisissä reaktioissa voidaan kuitenkin erottaa erilaisia vaiheita, joilla on yhteisiä piirteitä kriisin aiheuttajasta ja kokijasta riippumatta. On tärkeää tiedostaa, että kriisireaktiot ovat normaaleja reaktioita ylivoimaisiin tilanteisiin.

Traumaattisen kriisin vaiheet

1. Sokkivaihe saattaa kestää muutamasta tunnista muutamaan vuorokauteen. Tällöin ihminen ei kykene käsittämään tapahtunutta, hän voi jopa kieltää sen. Ihminen voi käyttäytyä poikkeavasti tai tilanteeseen sopimattomasti, esimerkiksi kylmän rauhallisesti tai raivoisesti, sekavasti. Hän ei ehkä jälkeempäin muista tapahtumia tai annettuja ohjeita.
2. Reaktiovaihe voi olla muutaman viikon tai kuukauden mittainen. Ihminen yrittää saada käsitystä tapahtuneesta: miksi ja miten kaikki tapahtui. Henkiset puolustuskeinot alkavat toimia paremmin ja tapahtuman kieltäminen vähenee. Tässä vaiheessa voi ilmetä erilaisia ruumiillisia oireita, ahdistuneisuutta, masennusoireita, univaikeuksia, vihamielisyyttä (mm. toisten syyttämistä), tunteiden peittämistä tai näennäistä tilanteen hallintaa.
3. Käsittelyvaihe kestää muutamista kuukausista vuoteen. Tällöin tapahtunut hyväksytään, siihen ja menneeseen elämäntilanteeseen keskittyminen vähenee ja oireet ja tuntemukset vähenevät. Toipumisen edetessä psyykkiset ja fyysiset oireet poistuvat ja mieliala kohenee. Mikäli ihminen ei saa trauman käsittelyyn tarvitsemaansa tukea, seurauksena voi olla ns. **posttraumaattinen stressihäiriö**, joka heikentää toimintakykyä ja elämisen laatua. Se voi ilmetä mm. unettomuutena, painajaisunina, masennuksena, psykosomaattisina oireina, oppimisvaikeuksina, jopa työkyvyttömyytenä. Tällöin tarvitaan ammattiauttajan apua.
4. Uudelleen suuntautumisen vaiheessa tapahtuu lopullinen toipuminen. Ihminen on kyennyt käsittelemään tapahtuneen siten, että se ei enää rajoita elämää. Kukaan ei ole kriisin jälkeen ennallaan, mutta parhaassa tapauksessa ihminen on vahvempi ja paremmin valmistautunut kohtaamaan vastoinkäymisiä.

8.3. VÄLITTÖMÄT TUKITOIMET

Ihmisten selviytymistä traumaattisessa tilanteessa helpottavat seuraavat seikat:

- rauhoittava, turvallisuutta luova ilmapiiri
- myötäeläminen ja huolenpito
- reaktioiden ymmärtäminen ja hyväksyminen
- uhrien kertomuksen kuunteleminen
- tyhjien sanojen ja lupauksen välttäminen
- levollinen läsnäolo, se ettei jää yksin
- avoin ja rehellinen tieto tapahtuneesta
- tietojen pitäminen ajan tasalla.

Psykologinen jälkipuinti järjestetään aina kolmen vuorokauden sisällä traumaattisesta tapahtumasta. Ensimmäisen kolmen vuorokauden aikana ihminen on avoin tapahtuman käsittelylle, sen jälkeen psyykkiset puolustuskeinot voivat estää asian käsittelyä. Jälkipuinnin vetävät siihen koulutetut työntekijät. Jälkipuinnin tarkoituksena on tukea normaalin surutyön käynnistymistä ja estää posttraumaattisen stressihäiriön syntyminen. Jälkipuinnissa annetaan tietoa tapahtumien kulusta, jotta mielikuvitus tai huhut eivät paikkaisi aukkoja.

Jälkipuinti antaa mahdollisuuden jäsentää osallistujien ajatuksia ja tunteita. Siellä annetaan tietoa mahdollisista jälkireaktioista ja avunsaantipaikoista sekä kartoitetaan avun tarvetta.

Purkukokous (defusing) järjestetään traumaattisissa tilanteissa auttajina toimiville. Se tarjoaa mahdollisuuden keskustella välittömästi tapahtuneesta ja purkaa kokemuksia. Kriisiryhmä voi järjestää itselleen purkukokouksen ilman ulkopuolistakin vetäjää. Rituaaleilla on tärkeä merkitys surun käsittelyssä. Muistotilaisuus, hautajaiset, kuvat, kynttilät, kirjeen kirjoittaminen tai piirtäminen auttavat surun työstämistä.

8.4. MYÖHEMPI TUEN TARVE

Ihmisten myöhempi tuen tarve on yksilöllinen ja siihen vaikuttaa traumaattisen tapahtuman luonne. Suru lähimmäisen kuolemasta ei häviä muutamassa kuukaudessa, ei ehkä koskaan, siksi **surulle ja toipumiselle on annettavaa aikaa**. Joillakin opiskelijoilla voi olla tarve keskustella ja työstää asioita useaan kertaan, jolloin opiskeluhoillon henkilöstö voi järjestää heille **yksilöllisiä tai ryhmätapaamisia**. Erityisen traumaattisen tilanteen jälkeen opiskelija voi olla myös traumerapian tarpeessa, jolloin hänet tulee ohjata mielenterveyspalveluihin. **Myös oppilaitoksen työntekijöillä** voi olla myöhempää tuen tarvetta.